

18/12/2008

Penjant d'un fil

EL PLA B: CAMINS ESTRATÈGICS

"Sense saber fins a on estem disposats a caminar, els nostres polítics practiquen l'art de nedar i guardar la roba necessari per a formar majories decents per a governar"

Carles Boix

De la part més fàcil, els possibles fonaments del pla B, ja en vaig parlar ara fa dues setmanes. Ara em toca considerar la part més complicada, la de possibles estratègies de futur que ens permetin digerir les decisions en matèria financera i estatutària que s'acosten i girar-les a favor nostre.

Primer. Tota resposta a les decisions del Tribunal Constitucional (i, per suposat, a la política del govern central) ha d'entendre, de bell antuvi, el medi polític i social en què es belluga Catalunya. Ara fa quinze o vint anys l'independentisme (i defineixo l'independentisme d'aleshores d'una manera generosa, és a dir, com tot allò que volia avançar més enllà de l'autonomisme) el composaven una colla (potser honorable, potser pansida, depèn de com es miri) d'almogàvers irreductes. En els darrers anys, el secessionisme ha fet progressos considerables, almenys com a sentiment social (una altra cosa és el nivell, baix, de les elits polítiques que el representen). Però, és evident que, fins i tot si el mesuréssim en els màxims moments de tensió mediàtica o política, no compta amb el suport d'una majoria electoral sòlida.

Les dades de les enquestes varien segons la pregunta que es faci servir. En tot cas, sabem que, com a mínim, un de cada sis catalans votaria la independència demà mateix. Fent mans i mànigues, les enquestes més favorables, com la feta per l'UOC al maig de 2008, concedeixen la victòria a la independència per un marge d'uns quants puntets. Calculant la mitjana, el més probable és que el país estigui partit en terços: un terç separatista, un terç contrari a la independència (i que inclou una àmplia gamma de persones, des d'aquelles que aposten fermament per una expansió moderada de les competències autonòmiques als votants que preferirien tornar a l'esquema provincial de Javier de Burgos) i un terç que bascula entre la indiferència i l'aposta federal.

Les proporcions, evidentment, són aproximades. Però, el doble missatge de les enquestes cal retenir-lo: plantejar un referèndum sobre l'autodeterminació (i fer-lo servir com una amenaça per aconseguir alguna cosa) sembla, ara mateix, impossible; ara bé, hi ha encara l'espai suficient a l'electorat com per a articular una estratègia gradual que permeti eixamplar el suport polític per a un projecte secessionista. Dubto que hi hagi un sol federalista català que pugui dir-nos què implicaria crear un estat "federal" – tots sabem que hi ha federalismes (el mexicà) i federalismes (el suís). En realitat, a Catalunya declarar-se federal és un eufemisme: equival a voler fer una truita sense haver de trencar ous. O a voler ser independent sense haver de dir-ho a ningú. Naturalment això és impossible. I, per tant, la lliçó d'aquest primer apartat és simple: cal buscar una estratègia política capaç d'explicar aquests principis político-culinaris al terç central del país de manera convincent.

Segon. Si l'opinió pública catalana encara conserva un punt (important) de fluïdesa, la característica més notable de l'elit política catalana és la seva opacitat. Això no és cap defecte en si mateix. Tampoc és una virtut, per suposat. És, senzillament, un fet. L'opacitat és la resposta més racional a la mateixa ambigüitat de la societat catalana. Sense saber fins a on estem disposats a caminar, els nostres polítics practiquen l'art de nedar i guardar la roba necessari per a formar majories decents per a governar. Això val, amb les coloracions ideològiques que es vulguin, per a gairebé tothom. Hi ha polítics socialistes (ala catalanista) que, en privat, confessen que ho engegarien tot a rodar a la vista de les dificultats que experimenten a Madrid. De la seva inconsistència (o impotència) els consola la idea de la responsabilitat que tenen de no crear fractures socials forçant la màquina entre votants propis que tenen poc de catalanista. Els polítics convergents tenen un peu a cada banda: un recolzat en les generacions grans que prefereixen no remenar l'olla massa; l'altre en els fills (gairebé tots secessionistes) d'aquelles generacions. Finalment queden els republicans: aquests, que ho tenen ideològicament fàcil perquè reben el suport d'una meitat del terç secessionista, han acabat dedicant tot el seu temps lliure a disparar crits inútils a l'aire fins al punt de segrestar el projecte que diuen defensar. Quina és la lliçó d'aquest segon apartat? Que la resposta a la sentència i a les negociacions polítiques no solament hauria de portar una part de l'opinió cap a una posició més sòlida sinó, a més a més, hauria d'ajudar a resoldre les ambigüitats en què es troben instal·lats els nostres representants.

Tercer. El primer problema que plantejarà la sentència del TC (i, de fet, els termes, segur que embolicadíssims, de l'"acord" financer que acabarà venint) serà el de la seva interpretació. La sentència pot emfatitzar (i segurament emfatitzarà) la subordinació del nou Estatut a la legislació estatal i llimarà alguns articles ça i llà. Tot plegat, una sentència d'una obscuritat completa, excepte en un punt clau: que, al capdavant, continuarà comptant qui controli la majoria al Congrés de Diputats i quina sigui la capacitat catalana de forçar noves transferències (utilitzant la via de l'article 150.2 de la constitució).

En tot cas, l'endemà de la sentència, l'opinió pública, incapaç de destriar què vol dir, ressoparà llargament davant de l'aparell de televisió per intentar interpretar el sentit final del resultat. I, com s'escau al sistema polític del país, els líders d'opinió i, en particular, els polítics jugaran un paper preeminent en la construcció del marc interpretatiu de la sentència – i, en definitiva, del joc polític a seguir. Els nostres polítics tindran tots els incentius per a interpretar públicament la decisió en el sentit que els doni la raó sobre la posició que van adoptar a l'hora de votar l'Estatut (i, de pas, per a sostenir o incrementar la seva base electoral). Els que no hi van votar a favor ens avisaran que ja ho sabien – com si ells no haguessin cregut en algun moment que l'acord era possible amb ells de protagonistes. Els que van votar-hi a favor (i que, cal subratllar-ho, són la part més interessant de la tragicomèdia en curs) acabaran escindits en dos bàndols: els que exclamaran que l'estatut s'ha salvat en termes generals i que, en definitiva, és un "bon marc" per a seguir negociant; i els que declararan l'estatut tocat i enfonsat. A hores d'ara, sembla que en el repartiment de papers als socialistes seguiran el primer rol. Això simplement voldrà dir que, en l'escenari més optimista possible, acabaran abraçant l'estratègia de "peix al cove" com a única possible línia futura d'acció. El seu problema (o el problema del país) és que, atesa la seva capacitat per fer complir els acords a Zapatero, no sembla que puguin arribar a ficar una sola trista sardina dins del cove. Per contra, els convergents semblen flirtejar, ara per ara, amb la

segona via, la del “combat”. Tanmateix, com es pot veure per l'emergència de veus dissonants dins la coalició nacionalista, que facin aquesta aposta és del tot incert perquè denunciar el resultat voldria dir canviar de ruta i canviar de ruta suposaria tirar per una drecera que potser solament un terç de la població agrairia.

(D'aquesta situació potser n'hauríem pogut sortir si la “societat civil”, aquest terme tan abusat, però que aquí pren tot el seu sentit hegel·lià d'allò oposat o diferent a les “institucions polítiques”, hagués organitzat un mecanisme per interpretar d'una manera creïble la sentència i les seves conseqüències, independentment dels polítics en servei, i, mitjançant aquesta interpretació pogués disciplinar-los a tots. Però, en una societat petita i relligada com la catalana això no sembla pas factible. O almenys és massa tard per a fer-ho.)

En una paraula, la lliçó del tercer punt és pessimista. El país sembla abocat a retornar al punt de partida: la negociació i l'estira-i-arronsa que han caracteritzat, amb més o menys fortuna, els gairebé trenta anys d'autonomia. L'única escletxa que hi veig (deixant de banda la creixent tensió del sistema financer) sembla venir de l'existència a les enquestes d'una majoria favorable (entorn al 60 per cent) a fer un nou referèndum. Ara bé, com passa amb el concepte del federalisme, ningú és capaç de formular (de moment) en què consistiria anar un cop més a les urnes.

Quart. Si els nostres líders polítics estan interessats a incrementar l'autogovern català (més enllà de reformes gradualíssimes i peix-covianes) hauran d'administrar racionalment aquesta predisposició favorable al referèndum – amb l'objectiu de fer-la créixer i madurar.

Una administració racional suposa entendre, en primer lloc, que és el que no toca fer. No toca proposar (mitjançant una declaració pública o un vot parlamentari) una reforma constitucional: reformar la constitució espanyola és extraordinàriament complicat (amb tota mena de passes intermitges incloses noves eleccions i un referèndum a l'Estat) i, com tots sabem, la causa catalanista és notablement antipàtica a Espanya (que ha de votar en aquest referèndum). No toca proposar un referèndum per la independència (ni que sigui amb l'eufemisme del “dret a decidir”): primer, perquè no hi ha legislació específica que ara per ara permeti al govern català convocar referèndums; i, segon, per l'estat d'opinió pública vague i fluid que tenim hores d'ara. Però, evidentment, no toca tampoc fer només una declaració de bones intencions i/o convocar tots els líders parlamentaris a fer-se fotos d'equip de futbol en un ex parador nacional. Les actituds de fermesa són boniques – però solament els vots que fan caure governs són trumfos.

Si la sentència és desfavorable (o interpretada com a desfavorable), tocaria (i utilitzo el condicional explícitament tenint en compte tots els obstacles que he llistat) fer varies coses. Les ordeno per grau de dificultat. Ú, una declaració parlamentària de rebuig, en els termes més concrets i raonats possibles: la declaració hauria de premiar l'especificitat per sobre del consens o la unanimitat aigualida. (El problema de la declaració serà, com sempre, el pacte tripartític que voleia sobre totes les coses). Dos, l'aprovació simultània (amb la declaració o fins i tot dins la mateixa declaració) d'una llei de referèndums – una llei contemplada en un article (no impugnada) del nou Estatut. La llei podria permetre a la Generalitat convocar consultes populars per a obtenir un mandat de negociació amb Madrid per a fer complir l'Estatut i exercir un paper mobilitzador (en això, segueixo la bona idea d'un article recent d'Alfons López-Tena). (Alfons: intueixo, de tota

manera, que si el referèndum o referèndums se celebren serà perquè ja hi haurà a Catalunya la majoria parlamentària disposada a negociar amb Madrid de debò.) Tres, amb o sense referèndums, la constitució d'una diputació o mesa permanent per a negociar directament amb Madrid el compliment de l'Estatut. Aquesta mesa (que jo anomenaria Diputació del General) buidaria el seguiment i desplegament de la norma estatutària de tots els vicis tàctics que van arruïnar les negociacions internes i externes en el procés de reforma de l'Estatut. Amb l'Estatut ja aprovat, hauria d'haver-hi marge per a crear un front comú per portar a terme aquesta part de l'agenda política: la resta continuaria en mans de la corresponent majoria governamental. Sé que aquest darrer component de la resposta té poques probabilitats d'èxit. Però pot fer un servei útil a cada banda del nostre escenari polític: dóna oxigen a un govern que no ha aconseguit cap acord i que es troba ofegat fiscalment; dóna una empenta a les tesis nacionalistes; i finalment permet acabar de determinar els límits de la relació amb Espanya i, fent-ho, hauria de conduir el terç central-federalista del nostre país a bon port i crear les majories que ens fan falta.

Cinquè. Vist de lluny (des de la terra dels westerns), la situació catalana fa la impressió d'una caravana de colons que, atacada per una potent confederació de tribus apatxes (els *pepes*, els *soes* i els *updes*, cadascú especialitzat en una forma diferent de prendre cabelleres), s'ha dissolt en cercles de carretes separats. La fumarada i la confusió són notables. Hi ha capitans de carros que han començat a negociar amb els indis (potser perquè alguns d'ells havien estat indis abans?); altres volen resistir i no saben com fer-ho; d'altres només saben cridar "mori el cap apatxe" mentre beuen glopades de bourbon (sí, aquell whisky fet a Kentucky); i tots plegats tiren a tort i dret (sovint apuntant als mateixos cares pàl·lides amb qui van iniciar el viatge). És possible reconstruir la caravana i tirar endavant? Potser la pressió de l'atac és tan ferotge que les coses s'arreglen soles. Ho dubto, però. Descomptant l'escletxa de què parlava abans, al capdavant del camí només sembla haver-hi una sortida: renovar els capitans d'alguns cercles de carros (ai, aquestes llistes tancades i les maquinàries de partit!) i forçar una recomposició del comandament de tota la caravana.